

Foaia

pentru

Minte, Anima si Literatura.

N° 21

5. Juniu.

1863.

ADRES'A MULTIAMITÓRIA

tramisa Damelorú din Pesta, cá respunsu
de

D. Georgiu Baritiu

(dupa Auror'a.)

Domneloru! Atátu adres'a Domniiloru Vostre d'in 30/18. Aprile a. c. respirátore de sentieminte nobile si insuflitátore, cátu si pretiosulu suveniru esitu d'in manele DVóstre, cu care ati aflu de bine a me onorá si surprinde pentru activitatea mea de ani 25 desfasurata pe campulu publicitátii nóstre nationale, m'á intaritu in acea credintia a mea, cuméá Provedinti'a cea atotu buna si atotu potinta nu va suferi niciodata, ca natiunea romanésca sê dispara d'in numerulu popóreloru europene, cí i va conservá si indieci poterile de viétia. — Domni'a Vostra Domneloru, „sciti bine intre ce felu de impregiurári grele amu inceputu a publicá si a redige celu d'intáu diurnalu romanésu“ in cuprinsulu monarchiei austriace. Acés'a mi da se pricepu, cá pe candu eu d'in anii cei vigorosi ai juniei mele si de atunci incóce devenisemu pe nesciute unu instrumentu in man'a Provedintiei, Domni'a Vóstra erati dispuse de catra aceea-si cá Mame si cá Flice ale natiunii, a urmari pasii mei si ai consociloru mei in lupt'a cea grea si adesea fatala, a rogá Ceriulu pentru noi, a consimti si compatimí, a impartí bucuri'a si intristarea cu noi, si — oh Dumnedieule, aceste-a tóte fara a ne cunósce fačia la fačia! — Deci Dómnelorú, priimescu cu profunda multiamita frumosulu suveniru de la D. V., nu iuse cá unu semnu de recunoscintia, cí ca celu mai nemeritu mediulocu de incuragiare pentru mine si conluptatorii mei, spre a porcede pe calea apucata,

pe carea judecat'a si finulu D. Vóstre instinctu o afla de sacra si salutara; lu priimescu totuodata cá unu talismanu aperatoru pentru restulu luptelorú nóstre, precum si cá unu depositu scumpu pentru pruncii mei, spre a nu se abate niciodinára d'in direptiunea indegetata de D. Vóstra. Totuodata ve rogu Dómnelorú, cá sê binevóiti a priimí si D. Vóstre asigurarea de cea mai sincera si profunda stima, cu carea amu onóre a fi si a rëmané Alu Domniiloru Vóstre, — Brasion 1863 Maiu 8. c. n. — Sierbu si frate devotatu Georgiu Baritiu. m. p.

Care er'a napastuirile romaniloru brasioveni
pela 1846?

Acelea napastuiri séu greuminte dupa terminologi'a vechia ardelenésca se coprinde in petitiunea brasioveniloru substernuta in 19. Novemvre 1846 la consistoriulu gr. neunitu in Sibiu, pre candu scaunulu episcopescu era inca vacantu. Acea petitiune a loru nu s'a substernutu mai departe . . . Noi deteramu in dilele trecute preste originalulu ei cá prin o intemplantare órba. Ocupationile nenumerate nici decum nu ne értá ca se o traducemu in romanesce; traducao cine va vrea. Scopulu nostru este a'i scapa originalulu de perire. De altomintrea ne vine a crede, ca brasiovenii trebuie se o aibe in archiv'a loru si romanesce, pentru ca paremise, ca aceea petitiune se compusese mai antaiu romanesce pentruca se o intieléga cei carii o au subscrisu. Aceeasi suna: .

Venerabile Consistorium!

(Rugaminte asupra nãpãstuiriloru civile si politice spre a se substerne la Imperatulu si la Diet'a.)

Vox patriae, opinio liberorum cultorumque Europae populorum, sensus dignitatis nostrae humanae,

saecula denique praeterita, quae populum nostrum valachicum gravioribus affecerunt injuriis quam quemcunque alium in his terris circumsedentem, singula haec admonent, imo cogunt, ut Valachi quoque l. r. civitatem coronensem intra et extra muros incolentes spatio 12 annorum nova vice Venerabile Consistorium fervidis animis rogaturi accedant, quatenus humillimas nostras preces querelasque meritissimo jure uti inferius sequentur substernendas ad limina potestatis legislativae M. hujus Principatus Transilvaniae, charissimae nostrae patriae quantocius promovere dignetur.

Beatae memoriae Episcopi Nationis valachicae transsylvanae Joannes Babb fogarasiensis et Gerasimus Adamovits cibiniensis anno adhuc 1791 rogati provocatique a clero, nobilitate populoque valachico in ejusdem nomine supplicem suae Majestati substraverunt libellum, jura tribus nationibus communia valachis quoque adseri orantem. Optimus Monarcha dignatus fuerat eundem illico JJ. SS. et Ordinibus transmitti. — Vera omnique attentione digna erant puncta per Majores nostros in eodem libello petita expositaque; sed ajuncta subsequentium temporum deliberationem super eo maturiorem praepedivere, ita quidem, ut in favorem nostri nihil praeter articulum 60-um anni 1791-mi lege sancitum viderimus, qui tamen, etsi in levamen cleri populi non uniti latus, multis nimiumque praepudiciosis in hunc usque diem interpretationibus locum reliquit.

Occasione Comitiorum anni 1834 clerus populusque valachicus totius Transsylvaniae innumeris oppressus contususque calamitatibus ac ad medelam contra tot tantaque gravamina exorandam compulsus, hac quoque vice suos requisivit Episcopos, ut eundem tanquam quodammodo nostri repraesentantes, simulque multiplici respectu pro nobis responsabiles novis intercederent precibus ac ad exoperandum omnibus legi conformibus mediis pro infelici hoc populo legum tutelam regulandasque omnimodas ejus in hac patria relationes totis viribus niterentur. — Eo tempore communitates quoque valachicae Coronenses porrexerant Episcopo suo gravamina de dto. 29. Augusti 1834 a 74 patribusfamilias in nomine et consensu 9084 animarum subscripta. Interea non exiguo afficimur moerore, dum pensitamus, preces lamentationesque nostras anno 1834 per episcopos ut credimus porrectas nullo plane effectu gaudere.

Anno 1837 Episcopus noster g. r. n. u. in Comitibus Cibinii deliberantibus novas promovit preces, clerum solummodo nostrum respicientes, ast in oculis quoque laicorum tanto gravius ponderantes, quanto melius noverimus, a cultura felicitate statu cleri ut plurimum culturam felicitatemque populi pendere. Ea petitio 32 bus documentis optime fulta, innumera gravamina in se continens in sessione CV^a de 29. Jan. 1838 perlecta commissionique ad opinionem super ea depromendam data est. Eodem tempore Deputati J. Nationis Saxonicae per Dnum Schreiber cibiniensem attactum heic supplicem libellum pro reflexionibus in eum faciendis expetierunt; cum vero ab JJ. SS. et OO huic eorum postulato delatum non fuisset, eadem J. Natio Saxonica uni Dnorum Senatorum coronensium officium imposuit libellum cleri nostri examinandi et si fieri posset infringendi. Quali cum successu id factum fuerit, nostrum non est trutinare.

Durantibus anni 1841/3 Comitibus Episcopi Valachorum Joannes Lemeni fogarasiensis et Basilius Moga cibiniensis requisiti ac impense rogati a parte populi fundum regium incolentis nationique valachicae adhaerentis iterum fores potestatis legislativae pulsaverunt, multitudinem gravaminum ex parte nationis Saxonicae in valachos respectu politico, ecclesiastico et civili provenientium scripto verboque exponentes. Quae quidem preces ab JJ. SS. et OO summa cum attentione juxta et commiseratione audita quidem, ast propter ingruentem comitiorum finem nec ad discussionem summi, eo minus legalis medela adferri potuit. Post haec J. Natio Saxonica hanc etiam supplicationem nostram alteri viro professori Carolo Schuller concedidit ~~refellendam~~. Quali cum infelici successu recensens munus suum quadraginta aureis proemiatum obierit satis superque legenti innotescet e libello Vizsgáldás az Erdélyi kenézségköről Enyedini recenter in lucem edito.

Ex hucusque dictis inferre licet: humillimas Valachicae nationis preces, acerbisque utpote factis et legibus inhaerentes querelas ejusdem inde ab annis 55 sine intermissione substerni, easdemque ab JJ. SS. et OO benigne accipi, nunquam tamen eo deveniri potuisse, ut congrua medela a nobis omnibus tantopere anhelata in sensu humanitatis ac aeternarum sanae rationis legum adferatur. Jam autem decursu temporis mala nostra tantum abest ut allevientur, ut potius eadem de die in diem accrescant.

Alias in reliquos connationales nostros accumulatas calamitates reticemus, ad propiora venimus. Et quidem.

1. Tria individua e sinu communitatis civium valachicorum coronensium, nempe Constantinus Scărean, Constantismus G. Joan et Basilius Latsa ultimis duobus annis absoluto cursu juridico in R. Lyceo claudiopolitano, jurati quoque ad praxim J Tabulae R. Judiciariae, cum Coronae ad magistratualem etiam praxim suscipi petissent, in obversum ordinationis Exc. R. Gubernii non tantum repetita vice repulsi, sed et communitas integra districtualis et civica recursum ad altissima loca insinuavit, et quidem eo tantum argumento fulta, quod religionis gr. r. n. o. asseclae officii publicis gerendis incapaces essent. At vero articulus 60us anni 1791 longe aliter explicatur ab altioribus instantiis. Hinc est, quod natio nostra integra sublationem formalem et perspicuam exposcat omnium articulorum nationem valachicam religionemque g. r. non unitam tantum pro tolerata habentium, repositionemque in omnia reliquis tribus nationibus communia jura vehementer anhelet. — Hinc fons ille abundantium lacrimarum apud studiosam juventutem valachicae nationis viam sibi ad officia praeccludi experientem.

2. Negotiatores Basilius Latsa, Ladislaus Perlea, Joannes Sasu domos et villas in urbe et in suburbis possidentes jam a duobus annis ad juramentum civicum admitti petentes, vitam ut omnibus notum intemeratam ducentes, nullatenus tolerantur; praetenditur quidem, juramentum germanice deponendum; ast exstant plurima exempla, ubi idem graeco vel valachico idiomate sine ulla difficultate assumtum fuit

3. Recens nimiumque gravamen est etiam vocatio germanorum Württembergensium maximam partem ex infima et miserrima classe. Quicumque alienigenarum ab aliquot mensibus inter nos consederunt, ut plurimum sunt mercenarii aut opifices, agris colendis, quod primitus praeseferebatur minime idonei, qui non ut magistros, sed vix nostros discipulos agere possent in re oeconomica. Falsissimum etiam est id quod praetexebatur: populationem transsilvanicam — nominatim in parte meridionali non satis esse densam, nam quicumque de futuro cogitat, reflectere debet, numerum incolarum nisi extraordinarii casus interveniant continuo accrescere. Notum est, populationem transsilvanicam integram juxta conscriptionem 1787

factam 1,600,000 et quod superest millia effecisse, hodie vero 2,100,000 longe superare. Non negandum quidem in aliis quibusdam provinciis Europae occidentalis populationem longe densiorem esse quam in patria nostra; sed quis non videt ibidem pericula e pauperismo ingruentia? Indigitanda populo media vivendi, sufferenda maxime noxia monopolia ubique, et numerus incolarum sponte adaugebitur. Equidem quid prodest patriae, alienigenas vocare in sinum suum, quando quidem ultra 100 millia transsilvanorum cogantur quotidianum panem in vicinis provinciis per longam annorum seriem quaerere? Metropoles praesertim principatum valachicorum in magnam patriae nostrae ignominiam scatent familiis et individuis siculicis, valachicis, imo et saxonis patriam deserere coactis. Nos itaque vocationem württembergensium declaramus in summum nostrorum detrimentum fieri, idque tanto magis, cum jam his advenis momento quo hic locorum consederunt omnia jura, tam civilia, quam politica appromissa sint, quibus nos in hunc usque diem privati sumus.

Haec sunt Venerabile Consistorium, quae nos tanquam renovationem veterum, expositionemque gravaminum recentiorum ad JJ. SS. et ordines Regni perferri et quidem per extensum tanto magis oramus, cum jam non semel experiri licuerit, Episcopos nationis nostrae de eo accusatos fuisse, quod iidem quotiescumque in nomine cleri et nationis vocem elevarunt, nunquam a congregatione quadam valachica plenipotentiam sumserint; quod idem acerba contumelia et sarcasmus dici potest, cum hoc ipsum apprime notum sit, valachos a congregationibus prohiberi, proinde nec plenipotentias in concreto dare posse. Nos itaque exponimus et declaramus sponte nostra, non seducti, non coacti ab ullo mortalium, quod quaecumque gravamina et petitiones Episcopi nationis nostrae inde ab anno 1791 usque ad 1843 coram Comitibus M. hujus Principatus protulerunt in quatuor supplicibus libellis ac ad legislativam discussionem suscipi obsecrarunt, eadem tanquam genuina puncta gravaminum per nos ad majores nostros episcopos communicata recognoscamus, profiteamur et subscribamus, simulque pro ferenda quantocius legislativa medela denuo substerni continuo precemur. Ut autem Venerabile Consistorium de provocatione per populum ad idem Venerabile, sede vacante facta clarum testimonium coram altissimo Throno ac Comitibus reddere queat, operae pretium credimus esse,

ut tam haec nostra supplicatio, quam etiam aliae hujus argumenti ita prouti substernuntur promovere dignaretur, quo justissima nostra petita eo uberiori luce perfundantur. Preces nostras demisse repetentes, perseveramus Coronae, die 19. Novembris 1846.

Venerabilis Consistorii.

In nomine quatuor communitatum valachicarum coronensium g. r. n. u. intra et extra muros, numerum animarum 10,000 continentium:

La acesta plans'oria se afla suscrisi la 79 de negutiatori brasioveni si finesce cu; (compusa de G. Baritiu.)

Comitiv'a

pre lenga care s'a naintatu petitiunea brasioveniloru la a 1846.

Illustrissime Domine Generalis Vicarie ac Administrator Gratiouse!

Cum supplex Libellus pro nostri ac reliqui fundum regium incolentis populi Valachici Clerique Ejusdem utriusque ritus demisso petito, opportunitate proximius celebratorum Inclytorum Regnicolarium Comitiorum circa paterne ferendam intuitu pressurarum ac coarctationum, quibuscum ob denegatum per Coincolas Saxones Jus Concivilitatis amare luctantur, congruam medelam organo respectivorum Tit. D.D. Episcoporum (quoniam alio publico destituantur) expectorato J.J. S.S. et ordinibus substratus ob temporis brevitate in merito haud decisus extiterit, noster autem quippe G. R. N. unitorum Eppus Dominus Basilius Moga jam fatis cesserit, circumstantia hacc inopinata nos multum sollicitos reddat, ne, si superstes adhuc J. D. Unitorum Epps sibi haud integrum censeret sua tantum ex parte posteriores eatenus requisitos passus suscipere, vel vero si ille etiam suscipere vellet, pars adversa, idest Coincolae Saxones qua pro parte N. Unitorum deficeret Subscriptio Personae, quae mansit in locum denati illorum Episcopi velut circa eorum Sortis meliorationem curam gessura, ansam summeret id asserendi, ac si Clerus Populusque N. Unitus sorte sua moderna contentus foret, hinc praesumimus cum provocatione ad similes nostras preces ddo. 29. Augusti Anno 1847 Patrum familias subscriptione munitas illa etiam necessitate impulsu, quod tria valachicae nostrae communitatis

Individua nempe: Constantinus Secarean, Constantinus G. Joannes, et Basilius Lacia, qui iam a biennio cursum juridicum absolverunt, et omnimode qualificati sunt, ad hauriendam penes Inclytum Magistratum praxim haud suscipiantur, Negotiatores Basilius Lacia, Ladislaus Perlea, et Joannes Sasu domos apertinentias in Urbe et in Suburbis possidentes ad deponendum civium juramentum aliter quam idiomate germanico, ut ut hactenus valachico ac greco etiam depositum fuerit acceptatum, non admittantur, et nec inter Centumviralis Communitatis membra ullum e gremio civium valachorum etiam electum comperiat, supplices fiducialiter recurre, ut pro altissime collato generalis Vicarii ac viduatae Dioeceseos non unitae Transilvaniae administrationis munere, respectu agnitarum eximiarum animi dotum promerito in mutua cum praelaudato Unitorum Episcopo cointelligentia ea, quae necessaria ac proficua viderentur, in sensu anteactorum promovere non dedignaretur, ne subversus Cleri et Populi Valachici e fund o regio supremae legislativae Potestati substratus Libellus e modernis etiam regnicolaribus Comitibus indecisus maneat et per longiorem illius protractionem in perpetuum obdormire contingat ac per hoc supplicantibus spes de consequenda sortis suae multum afflictae melioratione prorsus adimatur.

Profundissima cum veneratione perennantes

Illustritatis Vestrae

humillimi servi in nomine quatuor Communitatum valachicarum coronensium g. r. n. unitarum intra et ultra muros animarum numerum continentium.

Nu amu pututu aflá de nicairi, deca din partea Consistoriului gr. n. s'a substernutu la diet'a din 1846/7 vreo petiune noua; ceea ce scimu este, cummea in protocólele dietale nu aflamu nici o urma de asia ceva.

Va dice cineva: Ce ne mai pasa dupa 16 ani de asemenea acte? Se póte ca noua nu ne pasa, scimu inse bine ca 'i pasa istoricului si politicului, carele are interesu mare de a sci, de s'ar poté nu numai pe fiacare anu, ci tocma si pe fiacare di, ce cugeta si ce simte cutare popora séu natiune.

Statutele

asociatiunii nationale aradane pentru cultur'a si conversarea poporului romanu.

I.

STATUTELE

aprobate cu prénalt'a Resoluitione a Maiestataei Sale ces. reg. si apost. d'in 17. Septemvre 1862. (Decre-tulu aulicu d'in 18. Optovre 1862. Nr. 15,554 si alu inaltului Consiliu reg. locutiitoriu ung. d'in 11. Februariu 1863 Nr. 10,280)

(testulu romanu).

Subscrisii romani din orasiulu Aradu si din pregiurulu lui, avendu in vedere: ca inaltulu guvernulu alu tierii concede facarii nationalitati libera desvoltare si ca spre desvoltarea nationala a vreunii poporu societatile sunt fórte de lipsa, amu aflatu de bine, pentru inaintarea culturai nationale a poporului nostru romanu, a infintia o societate, pedruptu urmatórele statute:

§. 1. Scopulu societatii preste totu e cultur'a nationala a poporului romanu; éra mai alesu inaintarea literaturai romane si a culturai sociale prin cetire si conversare, cu delaturarea tuturor disputeloru politice. Spre scopulu acestá societatea vá avé:

a) a dá ajutoriu de bani séu altufeliu de ajutoriu ori remuneratiune materiala studentiloru, si prestetotu teneriloru romani mai seraci, carii ambla in institutelu de iuvetiatura, séu si altucumu se pregatescu pe orice cariera científica, artistica, industriala, de negotiatoria, séu economica; asia si inventiitoriloru elementari romani, carii in chiamarea loru se trudescu cu sporiu de lauda; si autoriloru romani, carii au lipsa de ajutorintia; nu altmíntre din timpu in timpu a intinde ajutorintia scóleloru elementari, care sunt in lipse de carti si de alte unelte scolastice; éra invétiaceiloru buni a dá premii;

b) din produptele literaturai romane, mai alesu din foile periodice si din gazete, precumu si din alte opuri scientifique a compune o biblioteca spre folosulu membriloru societatii, si prin aceast'a a midiloci: cá iubitorii de literatura incai din bibliotec'a asociatiunii sa póta cunósce si folosí unele opuri literarie mai mari si mai sumptuóse, care prin singuratiei nu se pré potu castigá;

c) a instrúa o localitate buna pentru tienerea siedintieloru si pentru asiediarea bibliotecai asociatiunii, cumu si spre acelu scopu: ca acolo membrii asociatiunii, pentru folosirea produpteloru literariu atinse sub b) si pentru inaintarea culturai sociale prin conversare, dupa ordulu casei, in tóta diu'a sa se póta infacisiá si sa póta luá parte in cetire, in jocuri de schak, de billiardu, si in altufeliu de petreceri culte sociale;

d) a fi cu luare aminte la poesii si opurile acelorá, carii se trudescu pelenga cultur'a natiunii romane, éra mai alesu pe campulu literaturai; a conlucrá spre esierea opurilor literariu si artistice romane prin acoperirea speseloru editurei, prin defigerea pre-miiloru, si prin comendarea acelorá; apoi in acestu modru a deservi de unu faptoru alu naintarii culturai nationale romane.

§. 2. Societatea va portá aceasta numire: „Asociatiunea nationala in Aradu pentru cultur'a si conversarea poporului romanu.“

§. 3. Loculu de siedintia alu asociatiunii e orasiulu Aradu.

§. 4. Membrii societatii, afara de cei subscrisi, carii de odata sunt fondatorii acestei societati potu fi toti acei cetatieni din Austri'a, carii au versta deplina, dorescu cultur'a poporului romanu, au portare morala nepatata, si spre inaintarea scopuriloru societatii voru oferá pe trei ani o suma anuala celu pucienu de doi florini, la ce si fondatorii se legatuescu.

§. 5. Primirea cuiva de membru al societatii se va midiloci in adunarea generala, la comendarea unui membru faptualu, prin votisare secreta, si cu votulu maioritatii, ne avendu locu aclamarea nici decumu.

§. 6. Fiascecare membru alu societatii in adunarea generala are votu decisivu; póte face motiuni, care se tienu de scopulu si lucrarea societatii; póte comendá membri noi; póte fi allesu de presiedinte, vicepresiedinte séu notariu alu adunarii generale, si de membru alu direptionei; póte cercetá localitatea societatii pelanga observarea ordulu casei, si acolo póte luá parte in cetire séu in alte petreceri sociale; din contra: e detoriu a conlucrá, in catu numai se póte, spre inaintarea scopuriloru societatii; a impliní credintiosu insarcinarile date dela adunare si prin elu primite; éra mai alesu jumetate din sum'a anuala

spre scopulu societatii eferata, la inceputulu fiesce carui semestru a depune nainte.

§. 7. Direptiunea societatii sta dintru unu directoriu primariu si altulu secundariu; din unu esactoru; unu perceptoriu respundiatoriu; unu economu; unu fiscalu; unu bibliotecariu; unu notariu, si din alti doispredece membri, carii in adunarea generala cu maioritatea voturilor se alege pe unu auu, si carii chiamarea aceasta gratis o póta. In consultarile dreptiunei fiescecare membru alu ei are votu asemene; votisarea se intimpla in aratare; la aducerea unui decisu validu, afara de directoriulu primariu ori secundariu, séu in absinti'a amandurora, afara de substitutulu presiedinte, se postescu a fi de facia celu pucienu inca mai patru membri; presiedintele enuntia dicisulu dupa votulu maioritateri; in intemplanre, candu voturile aru fi asemene: votulu presiedintelui decide; membrulu, carele cu votulu seu se abate dela parerea maioritateri, póte face, de va voi, cá votulu seu celu separatu sa se insemne in protocolu.

§. 8. Direptiunea societatii duce in deplinire decisiunile adunarii generale, carora stensu trebuie sa se confórmeze; ea defige ordulu casei, luandu seama deodata, cá acelé sa se tiena; mai departe are dreptu, cá in casulu vreunui abusu se póta oprí pre deregatorii sei dela deregatorii, si se i póta inlocá prin altii, pana la determinarea adunárii generale cei mai de aprópe; nu altucumu in intemplanri grabnice din casad'a societatii sa póta asemná pana la 50 fl. pe scopurile societatii.

§. 9. Direptiunea e detóre la capetulu fiescecaruia anu a dá reportu la adunarea generala despre manipularea trebiloru societatii; éra deosebi si despre starea socotiloru purtate despre perceptiuni si spese, cumu si despre starea fondului instruptu alu societatii.

§. 10. Adunarea generala se va tiené in totu anulu in locul de siedintia alu societatii, la carea membrii societatii sunt de a se chiamá prin dreptiune. In adunare, afara de membrii societatii, potu fi de facia si altii, inse acestorá nu li este iertatu a luá parte in consultare. Presiedintele e detoriu a amandá pre cei ce gresiescu in contrá acestei regule.

§. 11. Complanarea controversiiloru, escate din corelatiunile asociatiunei, de rendu se intemplan pe calea competintelor judicatorii, si dupa legile, ce sustau in tíera; incatu inse e pentru aptiunile si

causele civile, ce aru fi sa se incépa din partea asociatiunei: fiescecare membru alu asociatiunei e supusu la oricare judicatoria legitima, carea din partea asociatiunei din casu in casu liberu se vá alege; in carea intemplanre, cumu si prestetotu in corelatiunea, societatea totdeuna va fi representata prin dreptiune; inse transaptiune numai cu special'a impu-ternicire a adunarii generale se póte incheea.

§. 12. Adunarea generala, afara de personalulu dreptiunei, alesu in intielesulu §-lui 7. cu absoluta maioritate de voturi, si alege pe trei ani unu presiedinte si doi vicepresiedinti pentru conducerea consultariloru, si doi notari pentru ducerea protocolului; éra la intemplanrea impedecarii acestoru individi, se ingrigesce de trebuintiósele substituiiri; apoi tóte causele, obieptele si nainteviitórele intrebári, care se tienu de scopulu, lucrarea si interesulu asociatiunei, le decide cu maioritatea voturilor; avendu adunarea generala deosebi a censura administratiunea portata prin dreptiune si a dá acesteia instruptiunile cele de lipsa, nu altucumu a aduce determinatiuni, care sa aibe potere indetoritória preste tóta asociatiunea. La aducerea unei determinatiuni valide e de lipsa a fi de fatia a siés'a parte din numerulu tnturoru membriloru.

§. 13. Membrii, carii aru fi moralicesce patati, nu altucumu carii aru lucrá in contrá scopulu societatii, si carii nu aru implini indetoriturile asuprasi primite, — prin dreptiune, cu invoirea aloru doue parti de trei din numerulu membriloru dreptiunei, se voru sterge din rendulu membriloru societatii, fara cá aceia sa póta pretinde a li se întórce sumele de bani platite in casad'a societatii.

§. 14. Societatea aceasta numai atunci incéta: déca desfintiarea ei, intru o adunare generala, anume spre acestu scopu conchiamata, s' aru decretá cu invoirea aloru trei parti de patru din numerulu membriloru societatii; séu déca aceea prin alte impregiurari s' aru midiloci si peste voiea societatii.

§. 15. La intemplanre, candu s' arn desfintiá societatea, averea ei se va întórce spre cultur'a poporului romanu asia, dupacumu va aflá de bine adurarea generala, ce desface societatea.

§. 16. Statutele aceste numai cu aprobarea mai inalta, si numai prin maioritatea voturilor se potu schimbá intru o adunare generala, spre acestu scopu conchiamata; inse §. 1. care marginesce scopulu societatii, nu póte veni sub schimbare.

§. 17. Societatea dechiara cu solenitate: ca va fi cu supunere catra legile sustatátore.

§. 18. Statutele aceste numai dupe aprobare mai inalta voru avé valóre.

§. 19. Guvernulu întreprinde dreptulu de inspeptiune dupa legile sustatátore, si spre întreprinderea acestui dreptu denumesce unu comisariu de alu principelui tierii, care are dreptu a cautá protocóele si aptele societatii; a se infacisiá la adunari; a protestá incontrá decisiuniloru, care nu s'aru loví cu statutele si cu interesele comune; a le asterne acelea la dicasteriu spre suprarevedere, si a face, sa se suspinda efaptuirea loru, pana la decisiunea causei.

(Urméza datulu, subscrierile si intarirea, in carea d'in urma guvernulu-si sustiene aprobarea alege-rii presiedintelui si a direptoriului. §. 7. 12.)

REFLESIUNI FUGITIVE

asupra modificariloru si reformelor ce se introduc in ramulu instructiunei publice, prin bugetulu pe anulu 1863 de unu vechiu profesor.

Sub acésta titulu esi în érn'a trecuta o brosiurica la Bucuresci, din carea eruditulu auctoru alu aceleiasi si amicu alu nostu avuse bunatate ane trimite cate unu ecsemplaru. Coprinsulu acestei disertatiuni nea interesatu atatu de multu, încatu cu parere de reu trebue se spunem ca numai alte ocupatiuni cu totulu extraordinarie ne au impedécatu cá incai o parte din acea disertatiune se o reproducemu în colónele fo ei.

Sciu prea bine ca o parte din acea disertatiune va remané cam neintielésa publiculu de dincoce, carele n'a urmaritu din ani in ani, din regimuri in regimuri, din sisteme in sisteme prefacerile prin care au trecutu scólele romanesci preste totu, pana candu au ajunsu la starea de astadi nicidecum mangaitória; de aceea ne vomu margini a reproduce numai acea parte a disertatiunii, privitóre la gimnasii si la facultati, intru care se póte aflá o analogia óresi-care cu sistem'a ce o cunoscemu si noi. Deci ince- pemu dela f. 28 cu urmatoriale:

„Nu ne vomu întinde asupra vitiósei datine ce prinsese radecina la noi, mai allesu peste Milcovu, de a totu schimba sistemele instructiunei, fara a avé rebdarea de a ne convinge prin esperiintia de vitiosi-

tatea loru. Attingemu aceasta numai, pentru cá prima intrebare ce ni se obrude, vedindu modificatiunea ce se introduce in sistemulu studieloru în clasele inferiori ale gimnasielor, e: s'au convinsu ore autorii acestei modificatiuni de vitiositatea distribuirei studieloru între profesori în aceste clase dupa cum se afla acum abia în alu treilea anu scolasticu dincóce de Milcovu?

Sa ne esplicamu. Pentru anulu 1860 Eforia proieptandu unu sistemulu întregu de instructiune publica, a introdusu o modificatiune de principiu în modulu distribuirei studieloru între profesorii claselor inferiori în gimnasie, concentrându mai multe obiepte în mân'a unui singuru profesor. Motive luâte parte din natura lucrului, parte din situatiunea nóstra, dar în fine motive de progresu si de disciplina au determinatu pe Eforia la aceasta modificatiune, despre care ea a fostu convinsa ca va da rezultatele cele mai bune. Aceste motive sunt desvoltate pe scurtu în discursulu directorulu cu occasiunea solemnitatei împartirei premialoru în 1860 pagina 14 — 15 Sciu bine cá s'a criticatu aceasta modificatiune, între altii si decatra aceia ce critica numai ca sa critice.

S'a disu între altele, ca sistemulu întregu nu era nici mai multu nici mai puçinu decâtu Nemtiescu or Austriacu. Ei bine, acestu sistemulu, care coprinde întregu cadrulu studieloru gimnasiali, precum se afla la gimnasiale cele mai bine organizate, în distribuirea studieloru cu tóte acestetiene calea de midiuocu între sistemulu Germanu si celu Francesu. Consiliulu Eforiei de atunci, compusu de ómeni cari au încaruntu în ramulu instructiunei, cari au luat parte aptiva la organizarea si desvoltarea ei de la începutu si pâna acum, cari au trecutu prin tóte fazele prin cari au trecutu scólele nóstre si aveau esperiintia unei generatiuni întregi, a adoptatu aceasta cale, din motivele indicate, si mai pre sus de tóte avëndu în vedere conditionile de preparatiune a le personalulu didacticu peste care putea dispune în privinti'a Gimnasielor.

În modulu ce ni se propune acum prin bugetu, vedemu adoptatu principiulu pure Germanu care se afla astadi peste Milcovu. În Germania, acestu pamëntu elasicu alu sistemelor de filosofa, metódica si pedagogia, s'a adoptatu principiulu de a avé fiecare obieptu cá unu cursu speciale, începëndu de la clasa cea mai de josu a Gimnasulu pãna la cea mai de sus, ca si la facultati. Cu tóte reformele ce s'au introdusu dupa Germani, în collegiele (gimnasiale) francese de la Cousin sub Ludovicu Filippu încóce, principiulu Germanu nu s'a adoptatu de catra francesi în clasele inferiori ale collegieloru loru, nici de

catra Anglesi, cari în privinti'a aceasta, precum în multe alte privintii sunt mai conservativi decatu tóte natiunile, nici de catra Italiani. Insasi Austria, care de la 1849 încece a întrodusu sistemulu Germanu în Gimnasiile sele, nu l'a aplicatu în provinciile lombardovenete. Si cu tóte aceste, nu putem dice, ca aceste natiuni civilisate n'au barbati dotati cu necesariile cunoscintie metodice si pedagogice spre a propune studiile gimnasiali cu succesu si dupa principulu Germanu Scopulu gimnasiiloru e a perveni prin diversele cunoscintie enciclopedice din toti ramiu sciintiei omenesci la unu totu armonicu, la acea cultura sciintifica, prin care junele, ajutatatu de o buna propedevtica filosofica se cunosca legatur'a naturale între diversii rami ai sciintiei, se estraga din tóte esinti'a si sa póta generalisa.

Eata ceea ce n'au pututu produce gimnasiile nóstre; eata defeptulu loru principale; eata cauza, pentru care junii cei mai eminintii, juni de capacitate escelinte, mergundu de esemplu la Paris dupa ce au esitu din gimnasiile de acasa cu notele cele mai bune, se speria de licentiatulu în litere, ieau anevoia acestu gradu academicu, si se aronea cei mai multi pe studiulu dreptului si alu sciintielor esapte, candu noi avemu atátu de mare necesitate de clasicitati, de istoria si de sciintiele speculative spre a produce cáraptere si a moralisa natiunea.

Noi nu ne încapatinamu pentru modulu propusu în 1860; si noi suntemu în principiu mai multu pentru modulu germanu. Ni se pare înse ca unu legislatoru, seau peste tot unu reformatoru nu póte perde din vedere nici odata situatiunea în care se afla.

În Germani'a fia-care profesorulu de gimnasiu scie în ce legatura sta obieptulu seu cu obieptele collaterali, ce estinsiune sa-i dea si cum sa-lu propuna cá sa resulte din tóte acea cultura armonica sciintifica de care vorbiramu. None ne-a lipsitu pâna acum lucrulu celu mai principale: O scóla normale în care sa se pota prepara candidatii de profesori. Mai toti cei mai buni ai nostri profesori s'au preparatu ei singuri cu multa anevointia si au commisu o multime de erori pâna au pervenitu la óre-care metoda. Spre a remedia precátu se póte, acestu defeptu, a întrodusu Efori'a modulu care se afla astadi în vigóre, în privinti'a distribuirei obieptelor. Nu er'a óre mai bine a esamina tóte aceste si a adasta rezultatele ce ne va da si unulu si altulu din aceste doue sisteme aici si peste Milcovu cá se scimu pe urma din esperintia, pe care sa-lu adoptamu cu încetulu si nu deodata? sel.

J. M.

Va urm'a.

CANTULU PLUGARULUI.

Cá foculu arde, radia de sóre,
Pamêntu-i pétra, traiulu amaru.
Câte siróe de grea sudóre
Curgu p'a tea frunte, biete plugaru.
Cadiut' a collo, boulu cellu mare;
Speranti'a casei, cu ellu s'a stinsu.
Curagiu, boiáarii în Adunare,
Cá sa ve scape acum s'au strinsu.
Pamêntulu ista, de sub opinca
De multu cu sânge, noi l'amu stropitu.
Rodu scumpu si dulce, amu scossu din stanca,
Dar boeresculu ni l'a rapitu.
Locu p'asta lume, plugarulu n'are,
Bratiulu de sórte a fostu învinsu.
Dar stati! Boiáarii în adunare,
Cá sa ne scape, acum s'au strinsu.
Vatafulu aprigu, sub bicu ne tiene
Birulu cu totulu ne-a disbracatu.
Numai bogatulu, gust'-ori ce bine
Si pe noi cerulu, vai! ne a uitatu.
Dar nu! strainii din departare,
Ascultându jalnicu, a nostru plânsu.
Pe toti boiáarii, în adunare,
Cá sa ne scape acum i-au strinsu.
Domnu se allesse, pe tierra 'ntréga
Cá toti Români, sa fia frati;
Cá ellu sa dica, fâra s' alléga:
„Cu toti de relle, fia scapatii“
Ah! ce visu falnicu, plinu de mirare
Mâna spre ceruri noi amu întinsu
Védiendu boiáarii ca 'n adunare
Cá sa ne scape din nou s'au strinsu.
Inse, speranti'a fu încellata
Nime ia tréba, mâna n'a pussu
Cá si 'nainte térr'a 'i pradata
Diu'a dreptáti n'a mai adjunsu.
Natur'á numai ua lege are,
Lupu 'n totu timpulu pe oi a stinsu.
Zadarnicu dara în adunare.
Cá sa ne scape boiári s'au strinsu.
Vai! Romani'a, diace 'n peire
Pana plugarulu se va scula
Deschidendu ochii, din adormire
Pana ellu anm'a va apuca (1).
S' atunci va merge, vestea cea mare
Ca totu poporulu, de relle 'mpinsu
In ua marétia sânta adunare
Sa scape tiér'a acum s'a strinsu.

Din Buciumulu.